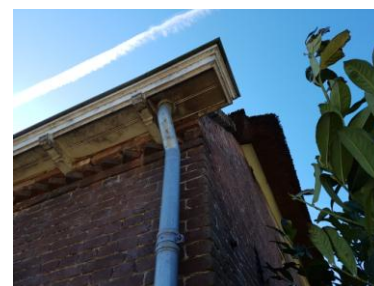
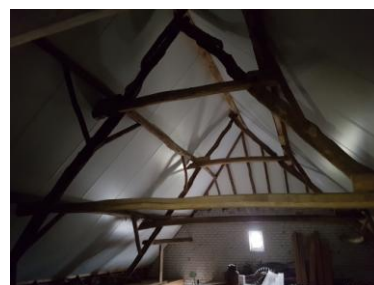

Bouwhistorische verkenning
met waardenstelling
en aanbeveling

Langgevel boerderij Hoog-beugt 10 Heeswijk-Dinther

Langgevel boerderij Hoog-Beugt 10 te Heeswijk-Dinther

Oude foto van de afgebroken eindgevel, wat vroeger de oorspronkelijke voorgevel van het hallehuis was.

Colofon

Redactie: Jos Bertens

Teksten: Jos Bertens

Fotografie: Luc Jonkers

Tekenwerk: Luc Jonkers

Veldwerk: Jos Bertens, Pedro Schamp en Luc Jonkers

Copyright: Schamp Bouwkundig Advies

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Voorwoord	4
Objectgegevens	5
Inleiding	6
De boerderij in haar landschappelijke en historische context	8
Beschrijving van de boerderij	13
Exterieur	13
Lange voorgevel (noordgevel)	13
Kopgevel (westgevel)	15
Lange achtergevel (zuidgevel)	15
Eindgevel (oostgevel)	16
Dak	16
Interieur	19
Woongedeelte	19
Bedrijfsgebouwen	19
Zolder en kapconstructie	20
Waardering	23
Cultuurhistorische waardestelling	23
Bouwhistorische waardenstelling	24
Waarderingstekening	24
Exterieur	24
Interieur boerderij	25
Conclusie	26
Advies	27
Bijlagen	28
Bijlage 1 – Waardestelling boerderij	28
Bijlage 2 – Veronderstelde oorspronkelijke situatie	35

Voorwoord

Als een boerderij van functie gaat veranderen, komt doorgaans een ingrijpende verbouwing om de hoek kijken. Een functieverandering die bij een boerderij meestal voorkomt, is dat het bedrijf ophoudt te bestaan en men het hoofdgebouw vervolgens wil splitsen in meerdere wooneenheden. Dit laatste is mogelijk indien kan worden aangetoond dat het gebouw cultuurhistorisch waardevol is. Daartoe moet het boerderijgebouw worden beschreven, nauwkeurig gedocumenteerd en met doorsneden en gevelaanzichten uitgetekend. Er wordt vastgelegd wat cultuurhistorisch waardevol is, wat kan worden veranderd en wat men probleemloos kan amoveren.

Dit alles is vastgelegd in de bouwhistorische verkenning die hier voor u ligt. Aan de hand van documenten, oude foto's, onderzoek van het gebouw en mondelinge overlevering is dit rapport tot stand gekomen. Belangrijke bronnen waren het kadaster, het BHIC te 's-Hertogenbosch en vooral de eigenaar, Johan van den Boom, die ons nog veel wist te vertellen over de diverse verbouwingen en de bedrijfsvoering in het verleden. Daarnaast gaven de verschillende bouwsporen in de gevels ons voldoende informatie om een idee te vormen van de oorspronkelijke toestand.

Dit rapport is een productie van Schamp Bouwkundig Advies waarin de personen Luc Jonkers, Jos Bertens en Pedro Schamp eendrachtig hebben samengewerkt.

20 april 2018

Schamp Bouwkundig Advies
Adviseur Ruraal Erfgoed

Objectgegevens

Eigenaar: Familie van den Boom

Adres: Hoog-Beugt 10

Postcode en plaats: 5473 KP Heeswijk-Dinther

Kadastraal nummer: 791

Sectie: F

Kadastrale gemeente: Heeswijk-Dinther

Inleiding

Boerderij Hoog Beugt 10 is een zuivere langgevelboerderij zoals die in dit deel van de Meierij veel voorkomt. Een specifiek kenmerk is bijvoorbeeld dat in de lange voorgevel van de boerderij het schuurgedeelte twee stel deeldeuren heeft. Een stel deeldeuren sluit aan bij het stalgedeelte en het tweede stel ligt tegen de eindgevel. De voormalige tasruimte bevindt zich dan tussen deze twee deurpartijen.

Boerderij Hoog Beugt 10 ligt aan de doorgaande weg van Heeswijk-Dinther naar Veghel. Aan deze weg liggen meerdere langgevelboerderijen van hetzelfde type. Hier en daar staat nog een ouder exemplaar van het type hallenhuis. De bebouwing is in dit deel van de verbindingsweg nog niet erg verdicht, zodat er tussen de boerderijen nog akkers liggen. Schuin tegenover de boerderij staat een gebouw met horecavoorziening, het Pannenkoekenhuis. Dit gebouw heeft niet het uiterlijk van een boerderij en ligt ook wat verder van de weg met een parkeerplaats.

De boerderij is gebouwd in het laatste kwart van de 19^e eeuw en heeft een tamelijk hoge lange voorgevel. Het gebouw is met riet gedekt en heeft een voet van pannen. In het woongedeelte bevindt zich een voordeur met drie vensters met luiken en in het bedrijfsgedeelte een drietal dubbele deuren. Samen met de flink overstekende dakgoot, ondersteund door sierlijk vormgegeven klossen, geeft de voorgevel aan het gebouw een zekere allure. De achtergevel is lager en is in het verleden geheel vernieuwd.

Op het erf bevinden zich enkele varkensschuren uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. Zij staan met hun lengte loodrecht op de boerderij. De toegang tot het erf loopt langs de eindgevel van het hoofdgebouw. Aan de andere zijde van deze inrit bevindt zich een strook erfbepanting, die doorloopt langs de lange gevel van de aan de achterzijde staande varkensschuur. Bij de kopgevel bevindt zich een siertuin. Voor de lange gevel aan de straatzijde liggen een paar grasperkjes binnen een buxushaagje.

De eigenaren van de boerderij, de familie Van den Boom, is voornemens het hoofdgebouw te splitsen in twee wooneenheden. Volgens de huidige regelgeving is dit in het buitengebied mogelijk, mits de boerderij cultuurhistorische waarde heeft. De achterliggende gedachte van deze regelgeving is het behoud van cultuurhistorisch waardevol erfgoed in het buitengebied. Hiertoe dienen hinderlijke bijgebouwen te worden geamoveerd en dient het agrarisch uiterlijk van het hoofdgebouw gehandhaafd te blijven. In ruil voor deze handhaving en de daaraan gekoppelde restauratie kan de eigenaar aanspraak maken op een extra woonbestemming. Momenteel zijn de varkensschuren nog in bedrijf maar de stal- en schuurruimte in het hoofdgebouw zijn niet meer in agrarisch gebruik. Hetzelfde geldt voor de zolderruimten van de gehele boerderij, die zijn momenteel leeg en wachten op een nieuwe bestemming.

Figuur 1 Voorgevel en kopgevel van de boerderij

Figuur 2 Voorgevel en kopgevel in de jaren zestig

De boerderij in haar landschappelijke en historische context

Het bebouwingslint Laag en Hoog Beugt is onderdeel van een hoge zandrug die zich uitstrekt van Berlicum tot aan Veghel. Deze zandrug volgt min of meer de loop van de Aa. De naam Dinther komt van Dint-hare, waarbij het achtervoegsel “hare” of “haar” verwijst naar een hoge zandrug.

Dit grensgebied van hoog naar laag is sedert de vroege middeleeuwen altijd een aantrekkelijk nederzettingsgebied geweest. Aan de Aa bevonden zich kastelen, versterkte huizen en watermolens. In de onmiddellijke nabijheid van Beugt 10 bevindt zich Huize Zwanenburg, een van oorsprong middeleeuws versterkt huis aan de rivier. Vanaf Hoog Beugt loopt een laan met eikenbomen naar dit fraai gelegen landhuis. Ook de in de buurt staande Kildonkse watermolen bevindt zich op een verhoging (donk) aan de Aa. De molen is een combinatie van water- en windmolen.

Op de kadasterkaart van 1811 – 1832 staat Hoog Beugt 10 al aangegeven. De ligging is gelijk aan de huidige situatie alleen is de lengte van het gebouw kleiner. De boerderij moet in het begin van de 19^e eeuw nog een hallenhuis zijn geweest. Eenzelfde hallenhuis bevindt zich op de kadasterkaart op enige afstand naast de boerderij. Dit laatste hallenhuis is in dezelfde vorm nog aanwezig en staat met de korte gevel naar de weg gekeerd en opvallend dicht bij de huidige weg. Bij Hoog Beugt 10 staan op de kadasterkaart geen bijgebouwen aangegeven, in tegenstelling tot de naastgelegen boerderij waar op de kaart van 1832 een bakhuis en een schop of schaapskooi staan ingetekend.

Dat boerderij Hoog Beugt 10 oorspronkelijk een hallenhuis is geweest, wordt door het verhaal van de huidige eigenaar bevestigd. Hij weet te vertellen dat ter plaatse van de huidige nieuw gemetselde eindgevel een gevel stond die was opgetrokken in ijsselsteen. Aan de beide schuine zijden waren vlechtingen, die laag doorliepen. In de gevel zaten bouwsporen van een dichtgezette voordeur en een dichtgezet woonhuisvenster. De nieuwe boerderij is toen breder uitgevoerd en de schuine zijden waren boven de vlechtingen verhoogd.

Uit dit verhaal blijkt dat men ten tijde van de bouw van de huidige langgevelboerderij de positionering honderdtachtig graden heeft gedraaid, zodat de kopgevel van het voormalige hallenhuis de eindgevel werd van de nieuwe langgevelboerderij. Het is niet ondenkbaar dat men dit heeft gedaan teneinde deze stenen gevel te kunnen behouden. Waarschijnlijk was de voorgevel van het oorspronkelijke hallenhuis de enige stenen gevel van het toenmalige gebouw en een stenen gevel brak men niet zo maar af. Door de boerderij geheel te draaien kon deze gevel behouden blijven als eindgevel van het schuurgedeelte. Zo'n eindgevel in de schuur had doorgaans de laagste status van de langgevelboerderij. Hij kwam immers bij de verstening van de boerderij het laatst aan de beurt. Het draaien van de oorspronkelijke positionering had nog een tweede voordeel, men kon de boerderij aan de kant van het nieuwe woongedeelte onbeperkt vergroten.

De langgevelboerderij, die op deze wijze in het laatste kwart van de 19^e eeuw, op het laatst genoemde stukje muur na, geheel nieuw zal zijn opgetrokken, was met de nieuwe lange zijde geprofileerd naar de weg. Alle belangrijke ramen en deuren waren vanaf de weg in de lange,

hoge voorgevel zichtbaar. Een symmetrisch woongedeelte, waarbij de voordeur aan elke zijde wordt geflankeerd door een groot raam, gaf de boerderij meer status. Hetzelfde effect hadden de twee stellen hoge deeldeuren. De stal was bij de bouw nog een potstal en had slechts een enkel raampje. Toen men in de jaren dertig of veertig overging naar een grupstal, ook wel Hollandse stal genoemd, kwamen er meer stalramen in de gevel. Ter plaatse van het derde woonhuisvenster, grenzend aan de stal, bevond zich een loopdeur met bovenlicht. Deze deur gaf toegang tot de voorstal. Zo'n staldeur met bovenlicht was typisch voor een langgevelboerderij in deze streek.

In de jaren zestig en zeventig hebben er grote veranderingen plaatsgevonden aan zowel het interieur als exterieur. Deze veranderingen waren het gevolg van een andere bedrijfsvoering en een andere manier van wonen. Tot die tijd kwam men door de voordeur meteen in een grote kamer met schouw, die in Brabant "de herd" wordt genoemd. Het gevolg was dat deze voordeur nooit werd gebruikt. Het was bij praktisch alle boerderijen gebruikelijk om via de achterdeur naar de voorstal naar binnen te gaan of zich als bezoeker te melden. De herd van de boerderij was de centrale ruimte die toegang gaf tot bijna alle vertrekken: de geut, de goei kamer, de slaapkamer, de stal. De opkamer en kelder waren bereikbaar via de geut. Bij de bouw van de boerderij sliep men in bedsteden, in de opkamer en soms in een aparte slaapkamer. In de voorkamer aan de straat was een bedsteewand en op de zolder was een afgetimmerde knechtenkamer. Tot aan de jaren zestig waren al deze slaapgelegenheden nog aanwezig, zij het niet meer allemaal in gebruik.

De opdeling van het woongedeelte in een aantal vertrekken begon men in de jaren zestig onpraktisch te vinden. Een grote leefruimte, met zit- en eethoek was de trend geworden. Het gevolg was dat bij Hoog Beugt 10 de voordeur een andere plaats kreeg in de voorgevel richting de stal. Achter deze deur kwam een halletje, zodat men niet langer met de deur in huis viel. De herd en de voorkamer of "goei kamer" werden samengevoegd tot een grote leefruimte. Ter plaatse van de gesloopte tussenmuur verscheen een nostalgische gebintconstructie. In de kopgevel kreeg dit grote vertrek een extra raam, identiek aan de andere. De grote schouw werd met een rustiek wandje gedeeltelijk aan het zicht onttrokken. Door de introductie van de koelkast en vriezer werd de kelder dichtgemaakt, zodat ook de wat onhandige opkamer kon veranderen in een gelijkvloers vertrek. De smalle spoelkeuken (geut) werd vergroot tot een geriefelijke woonkeuken.

Om meer woonruimte te creëren werd ook de voorstal bij het woonhuis getrokken. Aan de straatzijde kwam ter plaatse van de deur naar de voorstal een woonhuisvenster dat gelijk is aan de andere vensters van het woongedeelte. Achter dit venster lag de nieuwe slaapkamer die een heel stuk van de voorstal innam. Aan de erfzijde werd achter de deur naar de voorstal een bijkeuken gebouwd en enkele sanitaire ruimten met apart vertrek voor de wasmachine en aanverwante bezigheden. De bijkeuken deed tevens dienst als entree aan de achterzijde. Deze laatstgenoemde voorzieningen vonden in de meeste Brabantse boerderijen vanaf de late jaren vijftig geleidelijk aan plaats. Zij werden gesubsidieerd in het kader van het programma Streekverbetering. Deze had als motto: meer licht, lucht en hygiëne in de boerderij.

Naast het wonen in de boerderij veranderde er in de loop der tijd ook het een en ander in de bedrijfsvoering. Ook deze heeft zijn weerslag gehad op de diverse bouwactiviteiten in en rond de boerderij. Tot de jaren 50/60 van de vorige eeuw werd op de boerderij een gemengd bedrijf

uitgeoefend. De koeien, kalveren en enkele varkens stonden op de stal en boven de stal was een hooizolder. Het hooi werd afgeladen vanaf de deel van de schuur. De zolder was laag en bestond uit ronde balken bedekt met matten van gevlochten twijgen. Zo'n zolder wordt wel 'slietenzolder' genoemd. De balken werden oorspronkelijk gedragen door twee eiken liggers die aan de hoge voorzijde in de voorgevel waren opgelegd en aan de lage achterzijde een eiken stijl hadden. In later tijd werden de liggers vervangen door ijzeren H-balken met een ondersteuning van ronde ijzeren palen. Bij de uitbreiding van het woongedeelte naar de stal verdween er een H-balk of werd opgelegd op een nieuwe binnenmuur.

Het schuurgedeelte werd gebruikt voor de opslag van het koren. Bij de bouw van de boerderij, vóór het gebruik van de dorsmachine, werd met de dorsvlegel gedorst op de met leem verharde deel van de schuur. Deze bevindt zich achter het eerste stel deeldeuren. Achter de laatste deeldeuren, tegen de eindgevel, werden de karren gestald en het boerengerei opgeborgen.

Ook de inrichting van het erf was geheel gericht op gemengd bedrijf en zelfvoorziening. Achter de boerderij was een appelboomgaard en aan de voorkant, aan de overzijde van de weg, lag de kersenboomgaard. Op het erf stond een vijftal meters van de achtergevel, ter hoogte van woonhuis en stal, een stenen schuur met zadeldak, die bedekt was met muldenpannen. Ook bevond zich op het erf, ter hoogte van het schuurgedeelte, een soort veldschuur die was opgebouwd uit rondhout met een bedekking van golfplaten. Verder stond er een kippenhok uit de jaren vijftig.

Toen vanaf de jaren zestig in het boerenbedrijf de specialisatie intrad, gingen de bewoners zich richten op het houden van vleesvee en varkens. Daartoe werd het schuurgedeelte geheel ingericht als varkensverblijf en de stalruimte voor vleesvee en varkens. Vanaf de jaren zeventig werden er op het erf een viertal nieuwe varkensschuren gebouwd en verdwenen de boomgaard, het kippenhok, de stenen schuur en het gebouw met de golfplaten.

Geleidelijk aan verdween het vee uit het hoofdgebouw en in 2000 ging men de boerderij 'in stijl' restaureren. De eindgevel werd vervangen en met de afkomende stenen werd de achtergevel op nostalgische wijze vernieuwd. Een groot deel van de stalruimte werd verder omgebouwd tot woonruimte en het schuurgedeelte werd met de achterstal samengevoegd tot opslagruimte. In deze ruimte werd het oorspronkelijke gebint hersteld en twee eikenhouten gebinten opnieuw aangebracht.

Figuur 3 Hoog Beugt 10 is omcirkeld

Figuur 4 Bij deze langgevelboerderij in Keldonk is de eindgevel niet versteend

Figuur 5 Hier heeft de boerderij slechts één raampje in de stal. De lage dubbele deur is de mestdeur van de potstal. Achter de volgende hoge deuren is de deel waarop oorspronkelijk met de dorsvlegel werd gedorst. De achterste hoge deuren waren voor de berging van karren maar ook voor inrijden om koren te lossen.

Figuur 6 De voordeur is verplaatst. Het spoor van de oude situatie is nog zichtbaar met rechts de gevelsteen. In de kopgevel is nog geen tweede raam. Rechts de bouwsporen van het voormalige kelderraam en opkamerraam.

Figuur 7 De voorkamer is bij de herd gevoegd tot een grote kamer. Op de plaats van de tussenmuur heeft men een rustieke draagconstructie gemaakt.

Figuur 8 Na de specialisatie in de bedrijfsvoering werd ook het schuurgedeelte veestalling. Overal kwamen stalramen in de gevel.

Beschrijving van de boerderij

Exterieur

De boerderij is in het derde kwart van de negentiende eeuw, met uitzondering van de eindgevel, gebouwd met handvormstenen, die waarschijnlijk lokaal gebakken zijn. Dit oorspronkelijke metselwerk is nog waar te nemen in de voorgevel en kopgevel van de boerderij. De andere gevels zijn later vernieuwd.

Lange voorgevel (noordgevel)

Dit is de gevel die parallel ligt aan de straat. Het metselwerk is nagenoeg nog geheel oorspronkelijk: handvormsteen, kruisverband en smalle kalkvoeg. De 10 lagenmaat bedraagt 590 mm. De gevelbeëindiging is in de vorm van een muizentand waarboven een iets uitstekende strekkenlaag. Hierboven bevindt zich een royaal uit de gevel stekende bakgoot op robuuste klossen met kwartrond motieven. Onderaan de gevel bevindt zich over de gehele lengte een gecementeerde plint. De muizentand met strekklag is over de gehele lengte van de gevel vernieuwd als gevolg van het vernieuwen van de bakgoot en waarschijnlijk ook bij het aanbrengen van een beschieting onder het dak. Volgens de eigenaar is de huidige bakgoot een exacte kopie van de oorspronkelijke toestand.

Het voegwerk in de gevel is momenteel grotendeels uitgeslepen als voorwerk op het opnieuw voegen. Bij het schuurgedeelte staan enige monsters in de gevel voor het bepalen van de kleur. Opvallend is dat de voeg helaas breder uit zal vallen en dat er geen verschil wordt gemaakt van de dikte van de strijkvoeg en stootvoeg.

Van de gevelopeningen zitten de deeldeuren, de dubbele mestdeur en het rechter woonhuisvenster nog op hun oorspronkelijke plaats. De gevel heeft nog een duidelijk onderscheid tussen het woongedeelte, het stalgedeelte en schuurgedeelte. Het woongedeelte is met een raam vergroot en bij het bedrijfs gedeelte is het onderscheid van stal en schuur wat diffuser geworden doordat ook in dit laatste deel stalramen zijn aangebracht.

In de gevel zijn alle kozijnen van de ramen en de eiken lateien van de dubbele deuren in de kleur oker geverfd. Alle luiken en deuren hebben een groene kleur. De roeden van de woonhuisramen, de betonnen stalramen en de bakgoot zijn in een witte kleur. De plint, de lekdorpels van de woonhuisvensters en de neuten van de voordeur zijn lichtblauw.

Van links naar rechts bevinden zich in deze gevel de volgende onderdelen. Tegen de nieuwe eindgevel ligt een stel hoge deeldeuren die op de oorspronkelijke plaats nieuw zijn aangebracht. Bij de linker deur, die grenst aan een stukje nieuw metselwerk dat aansluit aan de eindgevel, zitten eigentijdse gegalvaniseerde duimen ingemetseld. De rechter deur hangt aan de oorspronkelijke duimen met boven peertje en onder appeltje. Boven de deuren is een rechte houten latei. Boven de latei is het oorspronkelijke metselwerk vernieuwd.

Rechts van de deeldeuren, in het muurvlak van de tasruimte, bevinden zich twee 4-ruits betonnen rechthoekige stalramen. Deze zijn, aan het metselwerk te zien, later in de gevel aangebracht. De stalramen zijn niet voorzien van rollaag en lekdorpel. Rechts hiervan ligt het

tweede stel deeldeuren. Dit heeft aan de bovenzijde een flauw gebogen eiken latei en de deuren hebben nog hun originele in de muur aangebrachte duimen. Ook de gehengen zullen nog oorspronkelijk zijn. De deuren hebben onder een waterslag. Boven de latei is het oude metselwerk vernieuwd.

Rechts van de deeldeuren begint het stalgedeelte met een 4-ruits betonnen stalraam dat identiek is aan de vorige. Ook dit raam is later aangebracht. Rechts hiervan bevindt zich de dubbele mestdeur. Deze is een stuk lager dan de deeldeuren en heeft ook een flauw gebogen eiken latei. Boven de latei is een rollaag die met de latei meebuigt. De rollaag bestaat uit stenen die een iets grotere lengte hebben dan een kopse kant. De deuren hebben originele gehengen met ingemetselde duimen en sponning in de gevel. In elke deur zit een 1-ruits raam waarvan de omlijsting met de deur is mee geleverd. Achter deze deur bevindt zich momenteel een slaapkamer.

In het bedrijfs gedeelte heeft de gevel een viertal staafankers. Twee ankers bevinden zich in het muurvlak van de tasruimte, naast elk stel deeldeuren een. Ze zitten ter hoogte van het bovenste geheng van de deuren. Deze ankers zijn (waren) bevestigd aan de oorspronkelijke eiken liggers van de gebintconstructie in de schuur. In het stalgedeelte bevinden de ankers zich links en rechts van de mestdeuren. Zij zitten iets lager dan de latei. De eiken liggers van het gebint in het stalgedeelte liggen altijd een stuk lager dan in de schuur. De zolder in de stal was erg laag teneinde erboven een grotere ruimte te verkrijgen voor de hooiopslag.

Rechts van de mestdeuren bevindt zich een stukje blinde muur en vervolgens een woonhuisvenster. Dit venster bevindt zich op de plaats van een voormalige deur naar de voorstal. Het venster is zesruits en is een kopie van de bestaande vensters. De bestaande vensters zijn oorspronkelijk schuiframen met een wisseldorpel. Dit raam en ook de andere hebben ter plaatse van de wisseldorpel een vast kalf met daarboven een klepraam. De middenroede van de ramen is wat breder uitgevoerd. De kozijnen zijn in de bovenhoeken gepend en de duimen (appeltje, peertje) zijn ingeslagen. Het vaste kalf is oker geleverd. De vensters hebben aan de bovenzijde een anderhalf steense strek en onderaan een hardstenen lekdorpel. De luiken hebben, evenals de deuren smalle delen.

Rechts van het raam bevindt zich de verplaatste voordeur. Het kozijn is in stijl vervaardigd met een kwartrond profiel en in de bovenhoeken gepend. De deur heeft een kalf met ojief. In het bovenlicht is een levensboom. Onderaan heeft het kozijn twee hardstenen neuten met hardstenen dorpel. De voordeur heeft in het midden een groot paneel in een profiellijst. In het midden hiervan drie matglazen ruiten boven elkaar in een gemeenschappelijke lijst. Hieronder bevindt zich de brievenbus. De deur dateert uit de tijd van de verbouwing van het woongedeelte.

Rechts van de voordeur bevindt zich een verplaatst woonhuisvenster met rechts hiervan het bouwspoor van de voormalige plaats van de voordeur. Deze voormalige positie wordt verder aan de rechterzijde gemarkeerd door het oude huisnummer dat met zwarte verf op een steen is aangebracht en door een erg beschadigde gevelsteen met de naam Joh.v.d.Boom. Zo'n gevelsteen bevindt zich doorgaans rechts van de voordeur. Geheel rechts in de gevel bevindt zich het enige woonhuisvenster dat niet van positie is veranderd.

Kopgevel (westgevel)

De kopgevel heeft, evenals de voorgevel, zijn oorspronkelijke metselwerk behouden. Ook in deze gevel zijn de voegen momenteel uitgeslepen. De kopgevel is asymmetrisch van vorm doordat de achtergevel een stuk lager is dan de voorgevel. De schuine zijden zijn afgezet met een rollaag. Duidelijk is waar te nemen dat de twee schuine zijden nieuw metselwerk hebben, waardoor het lijkt dat deze is verhoogd.

De kopgevel heeft onder drie vensters en boven twee kleine 4-ruits zolderraampjes. Deze laatste liggen symmetrisch in de gevel en zijn voorzien van rollaag en lekdorpel. De lekdorpels zijn vrij robuust gemetseld en gecementeerd. Op de begane grond zijn er links twee vensters die identiek zijn aan die van de voorgevel en rechts een opkamerraam, dat te oordelen naar het omringende metselwerk, vernieuwd zal zijn. Het opkamerraam is 6-ruits en heeft aan de bovenzijde een rollaag in nieuw metselwerk. Onder is er een hardstenen lekdorpel zoals bij de andere vensters van het woongedeelte. Het meest linkse raam van de kopgevel is een toegevoegd raam, dat uitkomt in de nieuwe grote huiskamer. Het raam rechts hiervan is authentiek en heeft nog zijn sluitijzer met sluitpen. Onder het opkamerraam is een bouwspoor van een dichtgezet kelderraam.

Lange achtergevel (zuidgevel)

Dit is een geheel nieuwe gevel die met hergebruikte stenen in kruisverband is opgetrokken. Bij de aansluiting met de kopgevel is waar te nemen dat de nieuwe gevel voor de oude is geplaatst. Dit betreft echter alleen het woongedeelte. Waarschijnlijk refereert de gevel hier en daar aan de oorspronkelijke toestand. Zo heeft het keukenraam de vorm van een bolkozijn zoals dat vaak voorkomt bij de geut van de boerderij. Het toilet bevindt zich in een uitbouw van de voorstal. Ook dit kwam bij boerderijen voor als tussenfase van de buitenplee en een meer comfortabele voorziening met ingang vanuit de stal. Doorgaans werd deze aangebracht bij de bouw van een Hollandse stal. Ondanks het feit dat een groot deel van de stal een woonbestemming heeft gekregen, is het onderscheid van woongedeelte en bedrijfs gedeelte nagenoeg conform de oude verhouding intact gebleven.

De gevel is voorzien van een gecementeerde plint over de gehele lengte. Hij is, bij het ontbreken van enig bouwspoor vrij monotoon. Dit wordt nog versterkt door een reeks van dezelfde stalramen en twee woonhuisramen die ook min of meer gelijkvormig zijn. De gevel heeft ook aan deze zijde een gevelbeëindiging van een muizentand en voor wat betreft het woongedeelte voorzien van een bakgoot. De muizentand is aan de achterzijde van de boerderij nooit aanwezig geweest en is een toevoeging van de laatste verbouwing.

Van links naar rechts bestaat de gevel voor wat het woongedeelte betreft uit een klein 4-ruits raam met rechts daarvan een raam dat bestaat uit twee gekoppelde 4-ruitsramen van dezelfde grootte. Het eerste, kleine raam komt uit in de voormalige opkamer en het volgende in de keuken. Hierna komt rechts de deur naar de bijkeuken ter plaatse van de voormalige voorstal. Daarna volgt de uitbouw van de voormalige plee. Daarna een klein wc-raampje en vervolgens twee 6-ruits stalramen onder een segmentboog, gevolgd door een loopdeur met vervolgens weer een viertal stalramen, identiek aan de vorige, waarna de gevel eindigt in een dubbele

deur. De raamindeling van de stalramen is fake en bestaat uit een plastic raamwerk. De ramen hebben aan de bovenzijde een rollaag.

Eindgevel (oostgevel)

De vorm van de eindgevel is gelijk aan die van de kopgevel. Hij is geheel opgetrokken uit nieuwe stenen met een 10-lagenmaat van 621 mm. Hij is in kruisverband opgemetseld met een bij de boerderij passende steen. Aan de schuine zijden zijn vlechtingen die zijn afgedekt met een rollaag. In de gevel is links een loopdeur met daarnaast op regelmatige afstand drie 4-ruits stalramen, die identiek zijn aan die van de voorgevel. Bovenaan, onder het wolfeinde, bevindt zich een 1-ruits klein raampje. In de gevel enige stalen van te bezigen voegwerk.

Dak

Het dak heeft een bedekking van riet met een voet van verbeterde oud-Hollandse pannen. Ter plaatse van de oorspronkelijke brandgevel bevindt zich een schoorsteen die is afgedekt met een stenen plaat. Aan de straatzijde is de dakbedekking gesloten, aan de achterzijde bevinden zich twee grote dakkapellen. Aan de kop- en eindgevel is het dak afgewolfd.

Figuur 9 Het woongedeelte met de verplaatste voordeur. Alleen het raam uiterst rechts zit op de oorspronkelijke plaats.

Figuur 10 De betonnen ramen in stal en schuur zijn later aangebracht. De deuren hebben hun originele hangwerk.

Figuur 11 De voorgevel heeft een fraaie handvormsteen. Gevelrand met muizentand. Bakgoot op sierlijke klossen

Figuur 12 In de kopgevel is links het later aangebrachte raam. Bij het slaapkamerraam zijn de luiken gesloten door middel van een sluitijzer en sluitpen, die aan de binnenzijde met een spie of pin is vergrendeld. Het opkamerraam rechts is weer teruggebracht.

Figuur 13 Het oude voegwerk is uitgeslepen voor nieuw voegwerk. Onder het bouwspoor van het verdwenen kelderraam.

Figuur 14 De geheel nieuwe achtergevel met hergebruikte stenen.

Figuur 15 De eindgevel met nieuwe stenen. Links en rechts voegmonsters

Interieur

Het interieur van de boerderij is sedert het derde kwart van de vorige eeuw tot vrij recent enige keren ingrijpend verbouwd geweest. Van het oorspronkelijke interieur is alleen een gebint in de schuur en daarnaast de gehele kapconstructie behouden gebleven. In het woongedeelte is de schouw balk met geprofileerde bordenrand nog zichtbaar en zijn de balklagen van de verschillende vertrekken onder de huidige zoldering nog daterend uit de bouwtijd. De bevestiging van de oude vloerdelen op de zolderverdieping op genoemde balklaag is nog waar te nemen.

Woongedeelte

Dit gedeelte van de boerderij bestaat uit het voormalige woongedeelte en bijna de gehele voormalige stal. Het voormalige woongedeelte bestaat uit een woonkamer, twee slaapkamers, woonkeuken en entree. De woonkamer bestaat uit de voormalige voorkamer en het grootste deel van de herd. De scheidingswand is vervangen door een nostalgische gebintconstructie. Deze draagt de nog oorspronkelijke balklaag van voorkamer en herd. Alle balken zijn bruin geverfd. Tussen de balken is gipsplaat aangebracht. Dit vertrek heeft een toegevoegd raam in de westgevel. De schouw heeft nog de originele schouw balk met geprofileerde bordenrand. In de schouw zijn twee kasten aangebracht met daartussen een nostalgische stookplaats voor een kachel. Naast de schouw is een halletje als entree achter de verplaatste voordeur.

De woonkeuken bestaat uit de voormalige geut en een gedeelte van de herd. De doorgang naar de bijkeuken, de vroegere voorstal, wordt gevormd door het front van een glazen kast met dubbele deur. Deze heeft waarschijnlijk elders in de boerderij ingebouwd in een wand gestaan. In de keuken is de toegang naar de slaapkamer dat de omvang heeft van de voormalige opkamer maar thans gelijkvloers is. De deur naar de verwijderde kelder is gebleven en is thans een kastdeur. De andere deur naar de slaapkamer bevindt zich ook in de woonkeuken. Deze was eertijds in de herd gelegen. De deuren zijn paneeldeuren met een groot paneel onder en een klein boven. Zij zullen dateren uit de jaren dertig. Het balkenplafond is hier niet zichtbaar. De slaapkamer is het enige vertrek in het woongedeelte dat min of meer ongewijzigd is gebleven. Ook in deze kamer is de oorspronkelijke balklaag onder het huidige plafond nog aanwezig.

Bedrijfs gedeelte

De voormalige stalruimte bestaat thans uit de bijkeuken, de badkamer, een gang tussen badkamer en bijkeuken die leidt naar de twee kamers erachter en naar het schuurgedeelte. Van de laatst genoemde twee kamers behoort de slaapkamer die achter de dubbele mestdeuren ligt. Dit vertrek ontvangt licht door de twee raampjes in deze deuren. De andere kamer zal ook slaapkamer zijn of worden en ligt tegen de achtergevel. De lichtinval vindt plaats middels de stalramen.

De huidige scheidingswand tussen stal- en schuurgedeelte is iets opgeschoven richting woonhuis. Dit heeft te maken met de herbestemming van het bijna complete staldeel. In het voormalige schuurgedeelte bevinden zich drie eikenhouten gebinten die de zolder en de kappanten dragen. De gebinten bestaan uit een robuuste ligger die wordt ondersteund door een drietal staanders met schoren. Alles is ambachtelijk met houten toognagels gepend. De liggers lopen van voorgevel naar achtergevel, waarbij ze aan de voorzijde van de boerderij in de

gevel liggen en bij de achtergevel in het schuine deel doorlopen. Aan beide zijden staat ongeveer 40 cm uit de muur een staander met schoor. Over deze staander loopt de ligger door. De staander in het midden fungeert als standvink en heeft aan beide kanten een schoor. Van het derde gebint, aan de zijde van de eindgevel, is de ligger nog een overblijfsel van het oorspronkelijke gebint. Het eerste gebint staat op de plaats van de gesloopte tussenmuur van stal naar schuur.

De zolder heeft smalle vuren balken, die over de liggers lopen en dito vloerdelen. Bij de achtergevel, naast de dubbele deur, is een brede penant gemetseld voor de oplegging van de ligger. Alle binnenmuren hebben schoon metselwerk van kalkzandstenen.

Zolder en kapconstructie

De zolder is momenteel een open ruimte met een tussengevel van kalkzandsteen op de nieuwe grens van woongedeelte en de grote berging in het schuurdeel. De brandgevel met schoorsteenkanaal is verwijderd tot zolderhoogte. De schoorsteen wordt gestut door een houten constructie boven bij het dak. Vanuit de oude schouw beneden komt een ronde pijp uit op de zolder. Deze zal gediend hebben voor de rookafvoer van de kachel. De ruimte aan de woonzijde van de verwijderde brandgevel heeft nog gedeeltelijk de oude planken vloer. De zolder heeft aan de westzijde de twee kleine raampjes van de kopgevel, aan de oostzijde het raampje van de eindgevel en aan de zuidzijde de twee dakkapellen. Deze laatste liggen in het midden van het vergrote woongedeelte.

Het dak wordt gedragen door de originele kapconstructie. Deze bestaat uit zes A-spanten met elk een dubbele ligger. De spanten hebben telmerken in gutsjes en streepjes op de spantbenen en bijhorende ligger. Dit verschil in telmerken diende er voor om aan te geven hoe het A-spant gesteld moest worden. Alle gutsjesmerken behoorden tot een kant van het gebouw en de streepjes tot de andere zijde. Het eerste spant bevindt zich op de voormalige tussenmuur van de herd en de voorkamers. Het tweede ligt vlak achter de brandgevel. Het derde en vierde spant steunde op de liggers van de stal, links en rechts van de mestdeuren. Het vijfde en zesde spant rustte op de twee liggers in het schuurgedeelte. Thans rusten de spantbenen op nieuw aangebrachte tussenmuren en de nieuw aangebrachte gebinten.

De spantbenen zijn alle van eikenhout en met houten toognagels gepend. De liggers zijn voornamelijk van larikshout. Aan beide zijden zijn de twee gordingen van eikenhout. Een gording is gedeeltelijk vernieuwd. Deze is mooi gekantrecht. De onderste ligger van de spanten steekt aan beide zijden ver door, zodat de onderste gording meer naar buiten kan komen te liggen. Soms is hiervoor een extra ondersteuning aangebracht. Beide gordingen hebben windverbanden die met draadnagels aan de spantbenen zijn bevestigd. Deze windverbanden zijn van eiken en populieren of lariks en bestaan uit rondhout of zijn afgevlakt.

Onder het dak is een plaat aangebracht zodat de daksporen niet meer zichtbaar zijn. Op regelmatige afstand bevindt zich een eiken gekantrecht kapspoor op deze plaat die een indruk moet geven van de oorspronkelijke situatie. In de nok bevindt zich een nokbalk, die ook na de aftimmering is aangebracht. Bij het eindschild zijn de oorspronkelijke daksporen in het zicht gelaten. Zij zijn van onregelmatige dikte en van rondhout lariks of eiken. De oorspronkelijke daksporen waren van rondhout lariks. De zijn alle verwijderd vanwege de aantasting door houtworm.

Figuur 16 Van de oorspronkelijke schouw is de schouwbank met bordenrand nog bewaard gebleven.

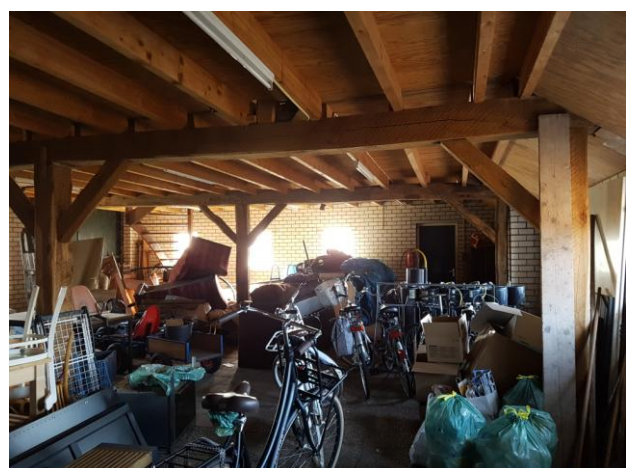
Figuur 17 Het front van een oude glazen kast doet nu dienst als doorgang naar de verbouwde stalruimte.

Figuur 18 Halletje achter de verplaatste en vernieuwde voordeur.

Figuur 19 Huidige keuken met van links naar rechts: deur voormalige opkamer, deur voormalige kelder en deur naar de nog bestaande slaapkamer.

Figuur 20 Het achterste gebint aan de zijde van de eindgevel is nog gedeeltelijk origineel. Het middelste en voorste gebint zijn nieuw.

Figuur 21 De zolder met A-spanten. Achter de pijp is het restant van de oude brandgevel

Figuur 22 A-spant met dubbele ligger, windverbanden, gording en nokbalk

Figuur 23 Om de gording op zijn plaats te houden is een extra ondersteuning aangebracht

Figuur 24 Het wolfseinde van de eindgevel heeft nog de originele daksporen

Waardering

Cultuurhistorische waardestelling

1. Cultuurhistorische waarden

De boerderij is een uitdrukking van de sociaal-economische en agrarische ontwikkeling van een boerenhoeve op een oude zandrug die grenst aan het dal van de rivier De Aa. Deze zandrug heeft zich ontwikkeld tot belangrijke verbindingsweg tussen de dorpen die grenzen aan het Aadal. Gedurende de 19^e eeuw gingen de boerderijen zich met hun voorgevel steeds meer profileren op deze doorgangsroute. Zo ontstonden de langgevelboerderijen, waarbij alle belangrijke ramen en deuren naar de weg gericht waren.

2. Architectuur en kunsthistorische waarden

De architectuurwaarde is vooral gelegen in de statige voorgevel, die is opgetrokken in een fraaie handvormsteen in kruisverband. Bij de bouw had de symmetrie van het woongedeelte en het ritme van de drie stel dubbele deuren in het bedrijfs gedeelte een grote uitstraling naar de weg. De toevoeging van een extra woonhuisvenster in het stal gedeelte en de verplaatsing van de voordeur heeft deze symmetrie van het woongedeelte verstoord.

3. Situationele en ensemblewaarden

Deze is vooral gelegen in het bebouwingslint van Laag Beugt en Hoog Beugt met de diverse langgevelboerderijen. Het tegenover de boerderij gelegen Pannekoekenhuis doet aan deze ensemblewaarde afbreuk.

4. Gaafheid en herkenbaarheid

Ondanks de veranderingen die gedurende de jaren hebben plaatsgevonden, heeft de boerderij haar gaafheid volledig behouden. De boerderij is qua bouwmassa niet veranderd. Het langgevelkarakter is volledig behouden en ook de streekeigen kenmerken van het dubbel stel deeldeuren naast de dubbele mestdeuren zijn alle nog in de hoge voorgevel aanwezig. Het dak is nog met riet gedekt en heeft de kenmerkende voet van pannen.

5. Zeldzaamheid boerderijtype

Het feit dat de drie stellen dubbele deuren nog daadwerkelijk in een gevel aanwezig zijn, is een zeldzaamheid geworden. Bij de meeste langgevelboerderijen is bij de transitie van potstal naar grupstal de dubbele mestdeur vervangen door een loopdeur met daarnaast een extra stalraam. Vervolgens werd bij de transitie van gemengd bedrijf naar specialisatie het schuurgedeelte bij bijna alle boerderijen ingericht voor veestalling. Hiertoe werd het tweede stel deeldeuren dichtgezet ten behoeve van meer stalramen. Ook dit is bij Hoog Beugt 10 niet gebeurd.

Bouwhistorische waardenstelling

Waarderingstekening

De verkenning heeft geleid tot de onderstaande bouwhistorische waardestelling. Hiervoor zijn de categorieën gehanteerd conform de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek (2009). Van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

Categorie 1

Hoge monumentwaarden (blauw)

De blauw gekleurde lijnen zijn de gevels, wanden en onderdelen die van wezenlijk en onlosmakelijk belang zijn voor het historische object. Zij moeten onverkort gerespecteerd worden. Bij schade moet uitgegaan worden van herstel en behoud van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

Categorie 2

Positieve monumentwaarden (groen)

Alle beschermingswaardige onderdelen die voor de instandhouding van de ontwikkelingsgeschiedenis van het historisch object veel waarde bezitten. Behoud is gewenst, maar aanpassing of verandering is mogelijk op voorwaarde dat het onderdeel als zodanig herkenbaar blijft.

Categorie 3

Indifferente monumentwaarden (geel)

Onderdelen die niets of weinig aan de waarde van het gebouw toevoegen en ook geen wezenlijke onderdelen van de ontwikkelingsgeschiedenis zijn. Behoud is niet noodzakelijk.

Exterieur

Hoge monumentale waarden

- De gehele bouwmassa (lengte, breedte en hoogte gevels, dakhelling)
- De noordgevel (voorgevel) en westgevel (kopgevel)
- De materialisatie van bovengenoemde gevels (stenen, kozijnen, deuren, lateien)
- De dakbedekking in riet en pannen
- De dakgoot aan noordgevel

Positieve monumentale waarden

- De zuidgevel (achtergevel) en oostgevel (Eindgevel)
- De materialisatie van deze gevels
- De voordeur met kozijn en levensboom

Indifferente monumentale waarden

- De twee dakkapellen aan de zuidzijde
- De plastic ruitindeling van de stalramen in zuidgevel

Interieur boerderij

Hoge monumentale waarden

- De gehele kapconstructie
- De balklagen in het woongedeelte
- De schouw en schouw balk met bordenrand
- Het restant van de oorspronkelijke brandgevel
- Het derde gebint in het schuurgedeelte
- De positionering van voormalige opkamer en slaapkamer tegen westgevel

Positieve monumentale waarden

- Het front van de glazenkast
- De positionering van deuren naar opkamer, kelder en slaapkamer in keuken
- De nieuwe gebinten in voormalig schuurgedeelte

Indifferente monumentale waarden

- De huidige indeling van woongedeelte m.u.v. slaapkamer en opkamer
- De huidige indeling van de stal
- De nieuwe gevel die de zolder scheidt in twee ruimten

Conclusie

Boerderij Hoog Beugt 10 is een goed bewaard voorbeeld van een langgevelboerderij die karakteristiek is voor de streek rondom Meierijstad. De boerderij heeft in haar detaillering van de voorgevel haar oorspronkelijke uitstraling naar de straat heel goed bewaard. Zij heeft hierdoor een hoge cultuurhistorische waarde. Als onderdeel van een historisch bebouwingslint op een zandrug langs het Aadal heeft de boerderij naast een zekere ensemblewaarde een grote landschappelijke waarde.

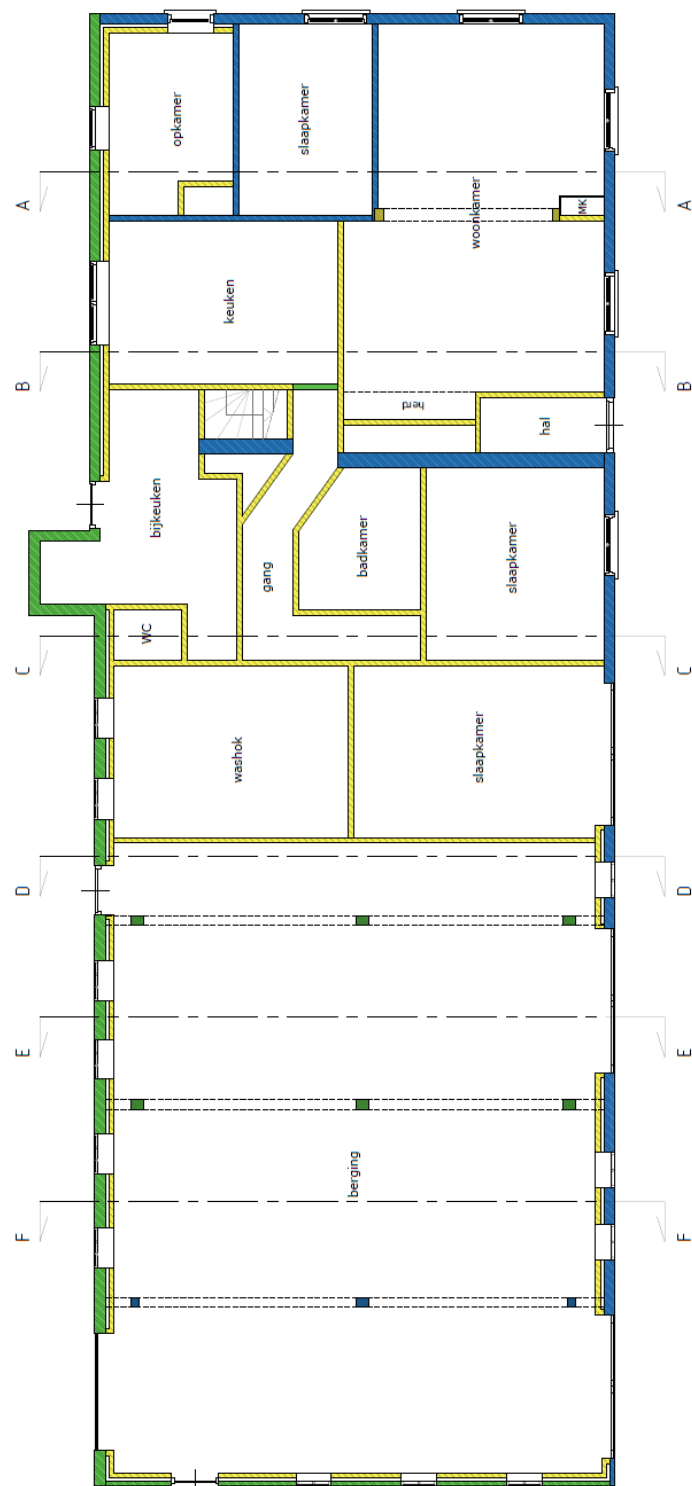
Advies

De boerderij heeft in haar huidige vorm en detaillering een mooi gesloten voorfront. Ze heeft hierdoor nog het karakter van een boerderij die als zodanig in gebruik is. Het is erg belangrijk dat deze gesloten karakteristiek bij herbestemming behouden blijft. Het is derhalve niet aan te bevelen dat aan de voorzijde alle openingen ook daadwerkelijk open gemaakt worden.

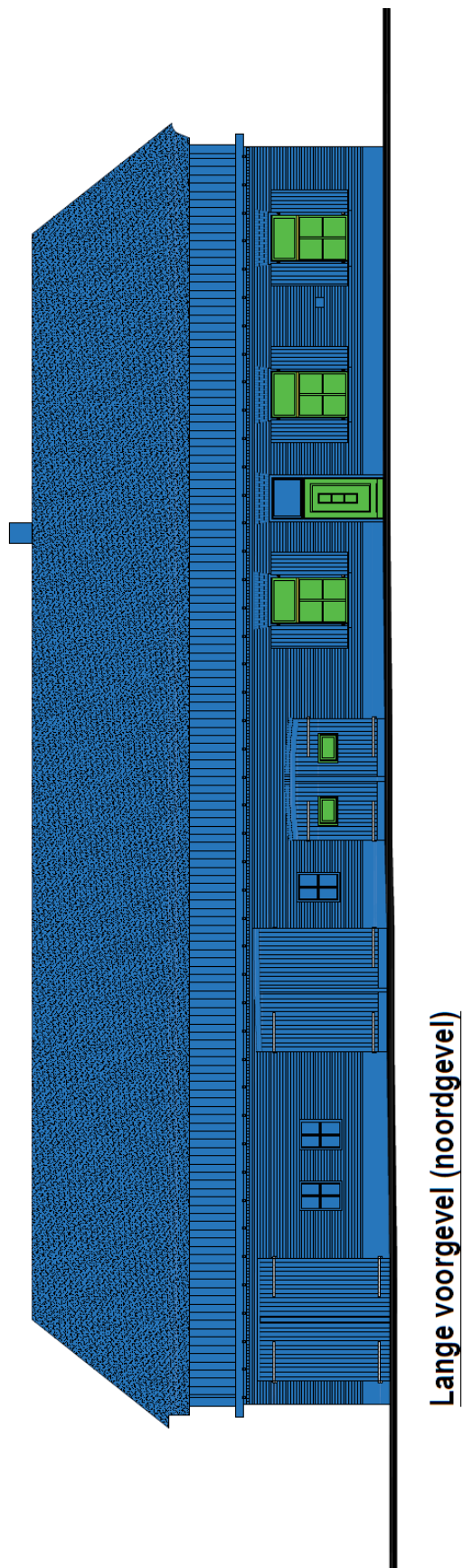
De boerderij ligt met de noordzijde aan een drukke weg, met slechts beperkte ruimte tussen de voorgevel en de straat. Er zou alleen al vanwege het woongenot veel aan gelegen kunnen zijn om de woonbestemming zoveel mogelijk aan de achterzijde te concentreren. Achter de grote deuren kan dan bijvoorbeeld de garage geprojecteerd worden. Dit zou wel inhouden dat aan de achterzijde enkele concessies gedaan moeten worden, waarbij prioriteit gegeven wordt aan het wooncomfort. Het behoud van het karakter van de voorgevel weegt hier echter ruimschoots tegen op.

Bijlagen

Bijlage 1 – Waardestelling boerderij

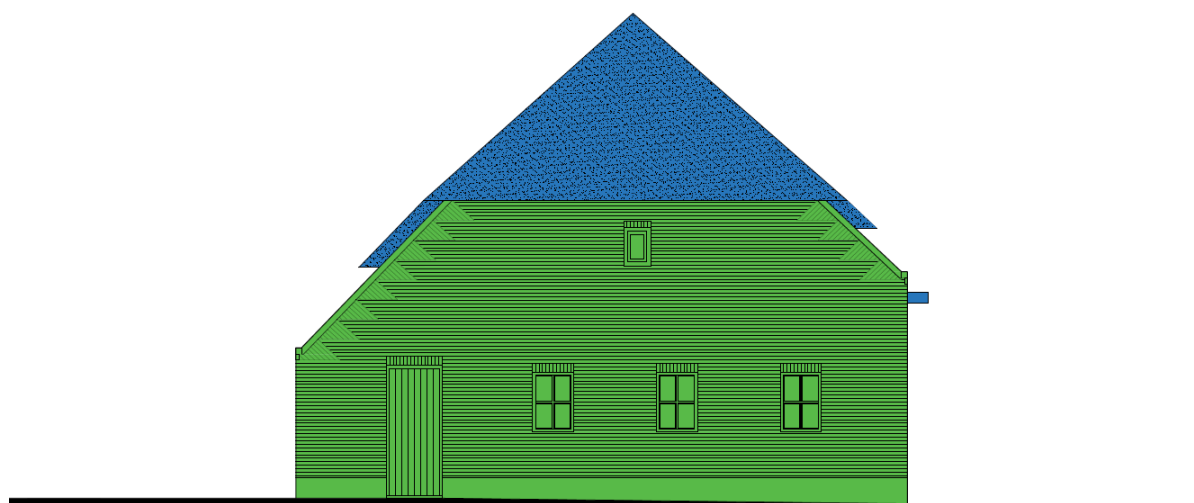

Plattegrond - begane grond

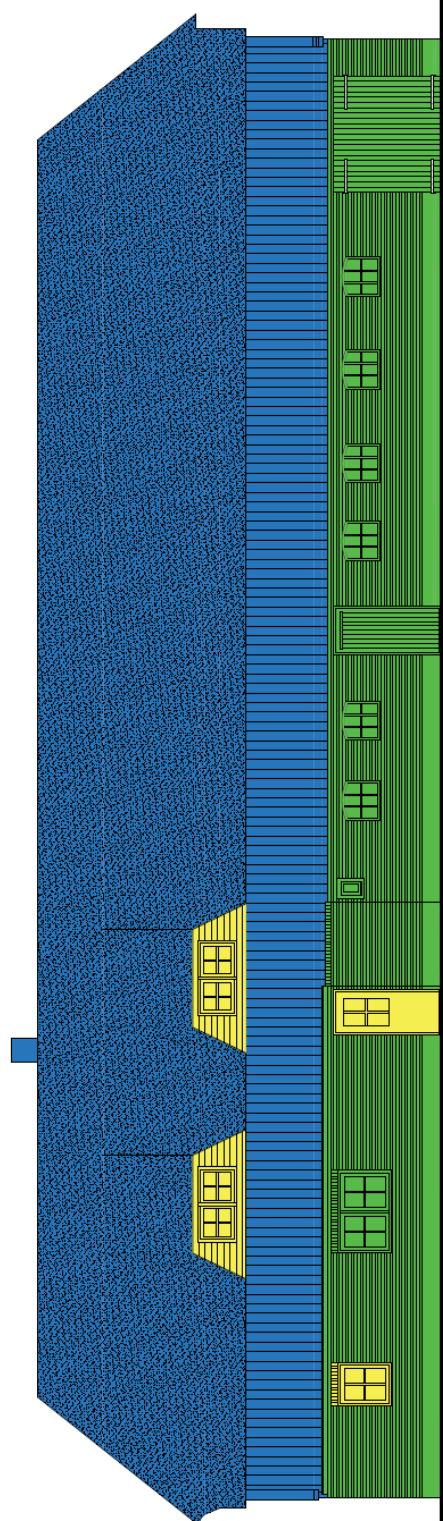

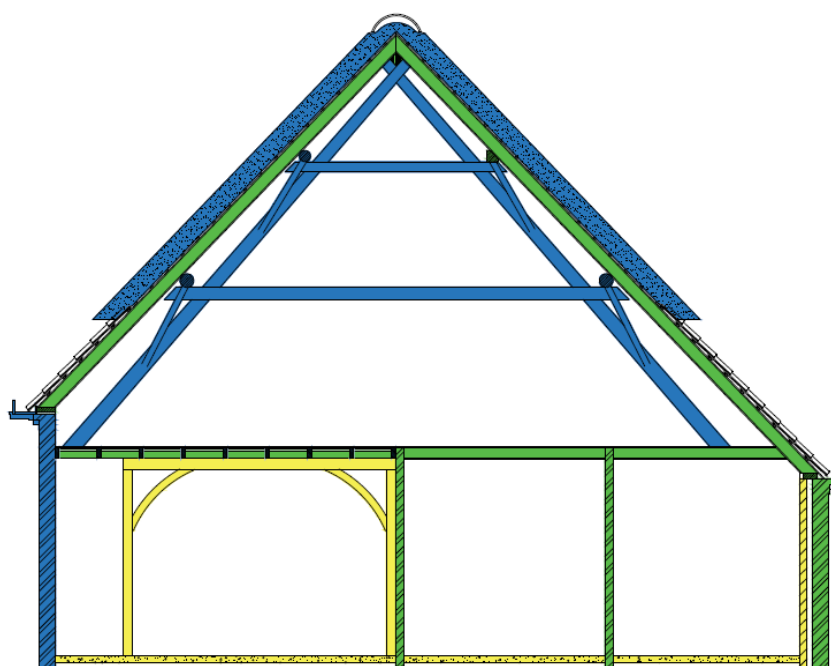
Kopgevel (westgevel)

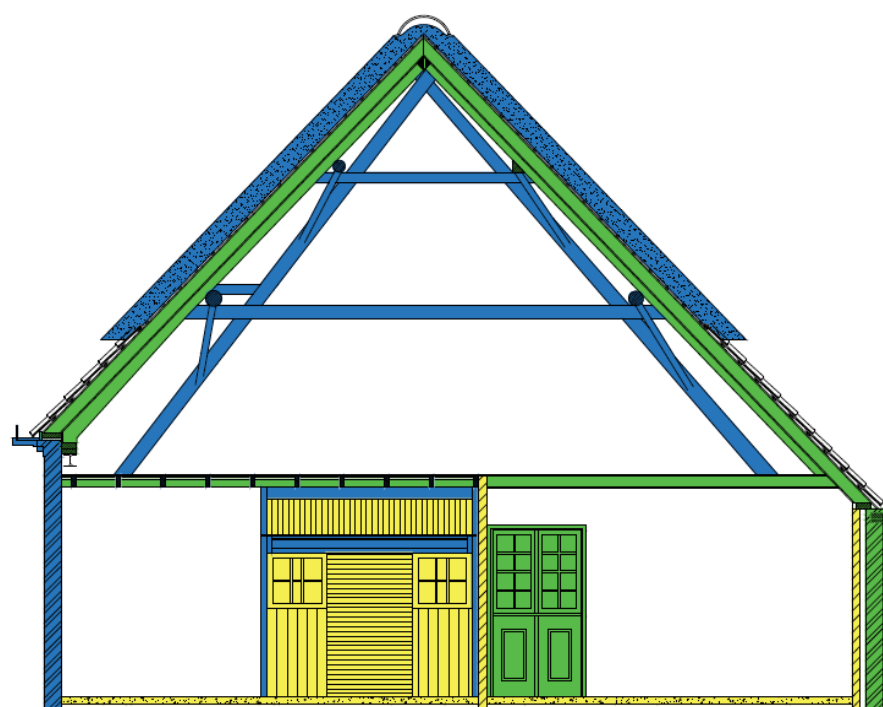
Eindgevel (oostgevel)

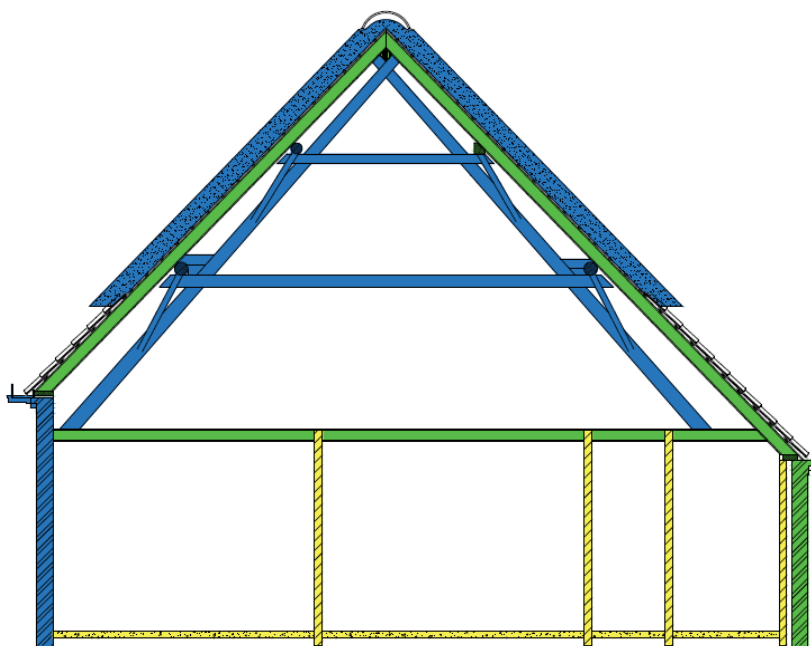
Lange achtergevel (zuidgevel)

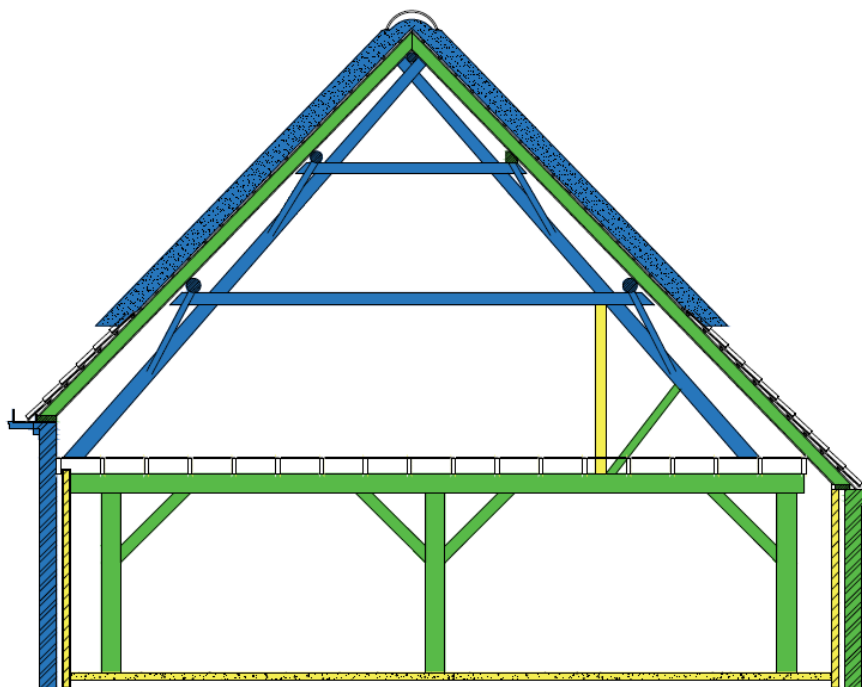
Doorsnede A-A

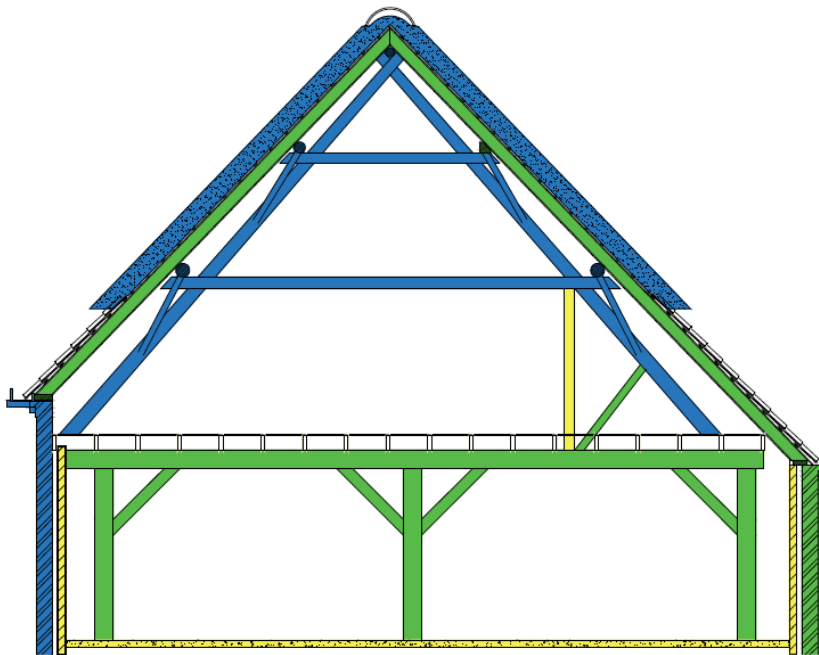
Doorsnede B-B

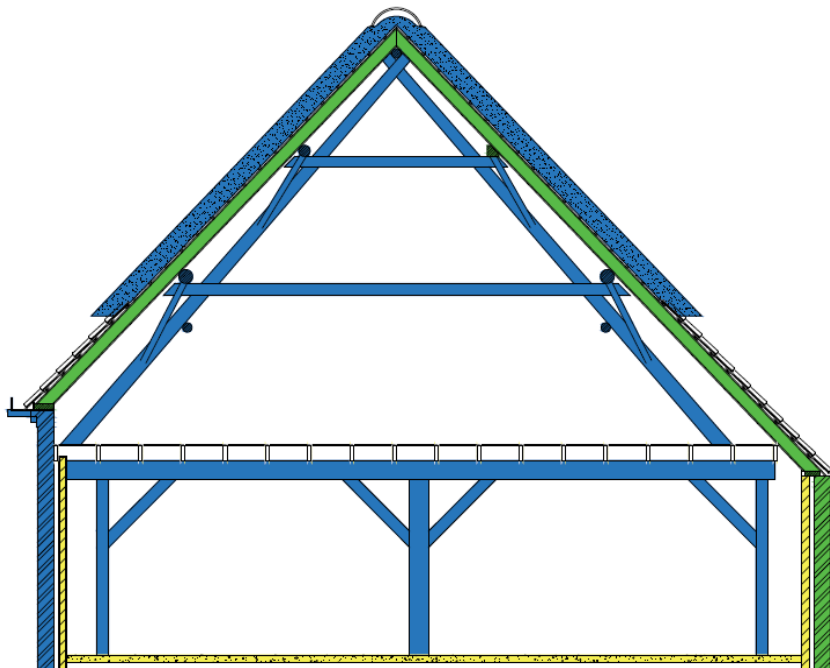
Doorsnede C-C

Doorsnede D-D

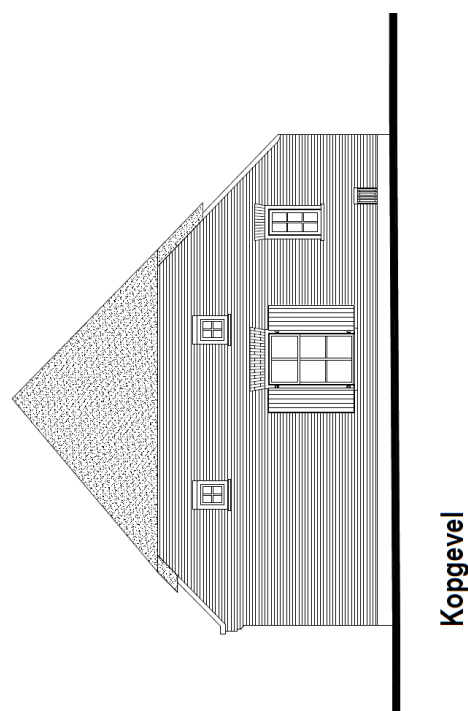
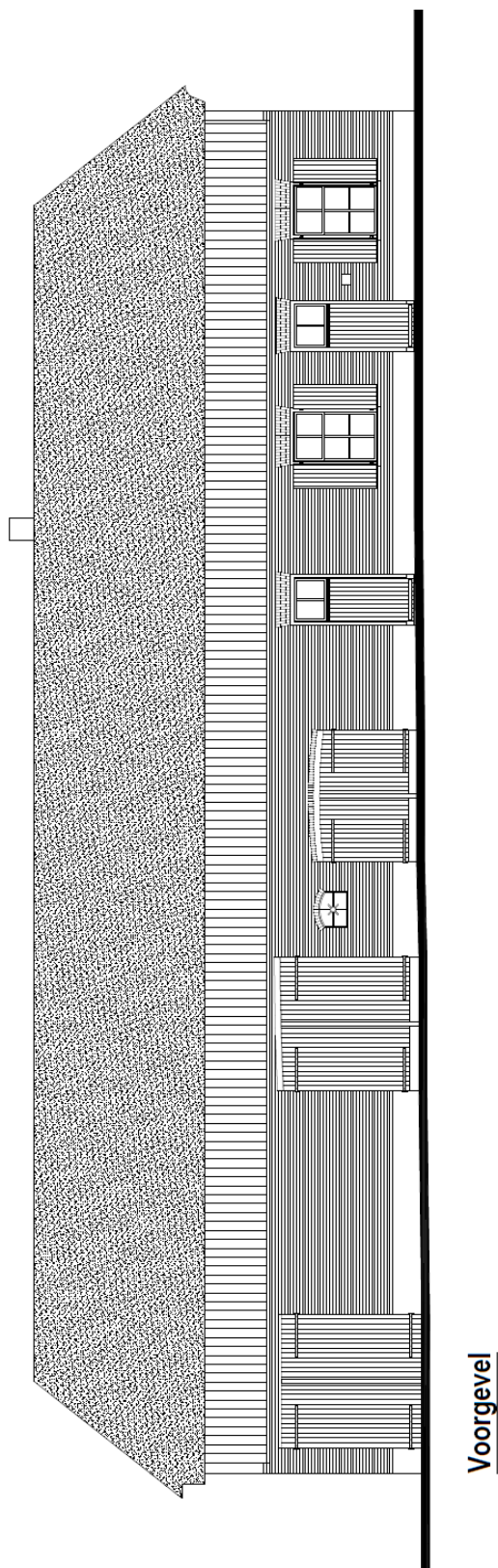

Doorsnede E-E

Doorsnede F-F

Bijlage 2 – Veronderstelde oorspronkelijke situatie

SCHAMP
Bouwkundig advies
Advies ruraal erfgoed

Jan Berendweg 2

5764 PK De Rips

T 0493 - 380355

M 06 - 57579908

E info@schamp-bouwkundigadvies.nl

I www.schamp-bouwkundigadvies.nl

Op werkzaamheden van Schamp Bouwkundig Advies is DNR 2011 van toepassing